

15. pielikums

Ainavu speciālista atzinums

**Ainavu eksperta atzinums ietekmes uz vidi novērtējumam
elektropārvades tīklu savienojuma “Kurzemes loks” 2. posma
esošo 110 kV elektropārvades līniju rekonstrukcijai posmā
Dundaga Tume, pastiprinot to ar 330 kV gaisvadu līniju**

Darba uzdevums:

Novērtēt paredzētās darbības vietas apkārtnes ainavisko nozīmīgumu; aprakstīt tuvākos rekreācijas un tūrisma objektus. Sniegt prognozi par iespējamo ietekmi uz ainavu, t.sk. dabas parkā „Talsu pauguraine” un dabas parkā „Abavas ieleja”, ieskaitot ainavu speciālista atzinuma sagatavošanu.

Ietekmes uz vidi novērtējumam pakļautā paredzētā darbība ir elektrolīnijas trases rekonstrukcija, kura plānota izteikti lineāram objektam Ziemeļkurzemē gandrīz 90 km garumā. Tā kā rekonstruējamā trase nosaka arī nepieciešamību pēc zemes lietojuma veidu izmaiņām, tā šķērso vai iet tuvu ainaviski nozīmīgām aizsargājamām teritorijām un tās plānotie apjomi ieviesīs arī ainavu vizuālās izmaiņas, tad ietekmes uz ainavu vērtēšana ir nozīmīgs aspekts šajā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūrā.

Plānotā rekonstruējamā elektrolīnija šķērso plašu teritoriju Ziemeļkurzemē no Dundagas līdz Tumei. Dienvidu daļā trasei ir divas alternatīvas – 1. alternatīva no Tumes caur Kandavu līdz Līgām, 2. alternatīva no Tumes gar Tukumu caur Pūri līdz Līgām. Elektrolīnijas trase šķērso fiziogēogrāfiski nevienmērīgas teritorijas starp Kursas zemieni, Ziemeļkursas un Austrumkursas augstienēm, kā arī tajās ietilpstošos fiziogēogrāfiskos apakšrajonus Dundagas pacēlumu, Ugāles līdzenumu, Vanemas pauguraini, Abavas Senleju un Spārnenes viļņoto līdzenumu.

Pēc Latvijas ainavu rajonēšanas iedalījuma perspektīvā trase šķērso Austrumkursas ainavzemi un tajā esošos Dundagas pacēluma āraines, Augšrojas sedlaines, Talsu-Tukuma pauguraines un Vidusabavas ielieces āraines ar Abavas senleju ainavapvidus (K. Ramans., 1994.). Latvijas ainavu kartē, ko sastādījis O. Nikodemus par pamatu ņemot reljefu un zemes izmantošanas raksturu, elektrolīnijas trase galvenokārt šķērso mālaino limnoglaciālo un morēnas līdzenumu āraines ar stipri iekultivētu ainavu. Daudzveidīgas ainavu telpas elektrolīnija šķērso posmā no Talsiem līdz Tumei, kur sastopamas Mežāru morēnas pauguraines un terasēto upju ieleju un ielejveida pazeminājumu ainavas. Paredzētās darbības ietekmes uz vidi novērtējumā tās apkārtnes ainaviskie aspekti vērtēti, izmantojot ainavu aprakstīšanas metodi ar izlases inventarizāciju [Ainavu aizsardzība, 2000.].

Ainavu vērtēšanā nozīmīgs ir mērogs, tāpēc elektrolīnijas trase vērtēta gan reģionālā, gan lokālā mērogā, apsekojot trasi dabā. Reģionālā mērogā elektrolīnijas trase atrodas uz robežas starp mežainajiem un āraiņu ainavu tipiem (skat. 1. att.), taču lokālā mērogā rekonstruējamā elektrolīnija pamatā šķērso āraiņu ainavu tipus (t.i. atklātas ainavas ar lauksaimniecības zemju dominanci, kuros mozaikveida efektu rada reljefs, viensētu puduri un nelieli mežu masīvi) (skat 2. att.). Lielākoties elektrolīnijas trase šķērso iekultivētas lauksaimniecības zemju ainavas ar aramzemēm un zālājiem (skat. 3., 4. att.). Lineārus ainavu elementus elektrolīnijas trases apkārtņē veido arī dzelzceļš Rīga – Ventspils, valsts un reģionālas nozīmes autoceļi. Dundagā, Talsos un to tuvākajā apkārtņē, kā arī Kandavā elektrolīnija šķērso urbanizētas ainavu telpas.

2., 3. un 4. attēls. Dominējošās ainavas elektrolīnijas trases apkārtnē

Ekoloģiski nozīmīgākām platībām pieskaitāmas teritorijas ar zālājiem, jo īpaši tas attiecināms uz zālāju teritorijām, kuras šķērso elektrolīnijas 2. alternatīva posmā no Līgām caur plašo Abavas senleju līdz Slocenes upei (skat. 1. att.). Lauksaimniecības zemju teritorijās elektrolīnija praktiski neietekmē to izmantošanu, līdz ar to esošās elektrolīnijas ekspluatācija neietekmē arī teritoriju ekoloģisko funkcionalitāti. Mežu teritorijās galvenokārt dominē tādi mežu augšanas apstākļu tipi kā damaksnis un vēris. Ekoloģiski nozīmīgākās mežu teritorijas elektrolīnijas 2. alternatīva šķērso dabas liegumā “Tumes meži”, kur sastopamas bioloģiski vecas, aizsargājamas mežaudzes.

Tā kā Kurzemē lauksaimniecības zemes tiek diezgan intensīvi apstrādātas, tad Latvijā daudzviet raksturīgais ainavu izmaiņu process, t.i. lauksaimniecības zemju aizaugšana, patlaban elektrolīnijas apkārtnē nav vērtējams kā izteikts un ainavu degradējošs faktors.

Vērtējot elektrolīnijas apkārtnes ainavu vizuālo vērtību viens no būtiskākajiem aspektiem ir ainavas pieejamība, taču papildus vērtēta arī ainavu daudzveidība, tipiskums, unikalitāte un dabiskums. Nozīmīgākie ceļi, kas iet tuvu rekonstruējamai elektrolīnijai ir viens no valsts galvenajiem autoceļiem A10 (Rīga – Ventspils), kā arī reģionālie autoceļi P130 (Līgas – Kandava – Veģi) un P125 (Talsi-Dundaga-Mazirbe). Vizuāli pievilcīgas ainavas no šiem ceļiem vērojamas ievērojamos posmos sākot no Dundagas līdz Tukumam (skatīt 5. att.). Pamatā šīs ainavas raksturojamas kā tipiskas Latvijas lauku ainavas ar labi koptiem tīrumiem un viensētu puduriem. Lauksaimniecības zemju augstā izmantošanas intensitāte nodrošina atklātu un pievilcīgu skatu veidošanos. Jāpiezīmē gan, ka patlaban elektrolīnijas trase saskatāma tikai atsevišķos ceļu posmos, ko pamatā nosaka tās stabu augstums, kurš nepārsniedz koku augstumu. Vērtējot trases novietojumu secināms, ka savulaik elektrolīnijas trases novietojums pamatā plānots pa atklātām lauksaimniecības zemju teritorijām. Taču mūsdienās vairāki faktori nosaka to, ka trase neveido vizuālu dominanti un daudzviet pat ir grūti pamanāma ainavā. Šie faktori ir sekojoši:

- Ceļu tīkla izvietojums, kurš vistiešāk ietekmē ainavas pieejamību,
- Elektrolīnijas trase daudzviet novietota tuvu mežmalai, līdz ar to uz meža fona salīdzinoši tālajos skatos tā neveido akcentu,
- Ziemeļkurzemes paugurotais reljefs,
- Ceļmalu apaugums un zemes segums daudzviet arī āraiņu tipa ainavās veido vizuāli slēgtas skatu perspektīvas.

Minēto faktoru ietekmē elektrolīnijas trase lielākoties neveido vizuālu akcentu ainavā (skatīt 6. att.), un tikai atsevišķās vietās pieskaitāma pie degradējošiem ainavu elementiem.

Perspektīvā elektrolīnija šķērso vizuāli augstvērtīgas ainavas Abavas ielejā un tās tuvākajā apkārtnē. Teritorijas ainavu vizuālā nozīme atzīmēta arī, Rīgas reģiona teritorijas plānojumā, kur ceļa posms no Ventspils šosejas līdz Kuldīgai atzīmēts kā reģionālas nozīmes ainaviskais ceļš. Lokāli pievilcīgus ainavu objektus skatu līnijās

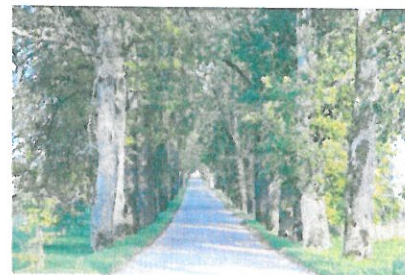
uz elektrolīniju veido alejas (pie Jaunmokām un Strazdes), atsevišķi augoši koki un citi dabas objekti (skatīt 7. att.).

5. attēls. Skats no Ventspils šosejas elektrotases šķērsojuma vietā

6. attēls. Skats uz elektrotrasi Līgciema apkārtnē

7. attēls. Skats uz aleju pie Strazdes

Elektrolīnijas 1. alternatīva šķērso Abavas senleju, kas ir viena no ainaviski nozīmīgākajām teritorijām un tūristu populārākajiem apskates objektiem Latvijā. Šī teritorija noteikta gan kā īpaši aizsargājamā dabas teritorija, gan aizsargājama kultūrvēsturiski nozīmīga teritorija. Abavas senleja līdzās tādiem objektiem kā Gaujas un Slīteres nacionālie parki pieskaitāma Latvijas unikālajām ainavu teritorijām. Elektrolīnija šķērso dabas parka pašu austrumu malu, kura iekļauta neitrālajā zonā, taču, lai arī šī teritorija neiekļaujas dabas parka ainaviski augstvērtīgākajās ainavu telpās un tās tiešā tuvumā neatrodas nozīmīgas skatu vietas, arī šīs teritorijas ainaviskā vērtība ir nozīmīga.

Pie Talsiem elektrolīnija iet netālu (300 m uz R) no dabas parka "Talsu paugurainie", kurš tāpat kā "Abavas ieleja" prioritāri izveidots ar mērķi saglabāt teritorijai raksturīgo ainavu (www.daba.gov.lv). Dabas parka "Talsu paugurainie" vizuāli nozīmīgās ainavas atrodas tās centrālajā daļā un perspektīvā elektrolīnija skatu līnijās no dabas parka nav vērojama, līdz ar to tās rekonstrukcija nekādi neietekmēs dabas parka "Talsu pauguraine" ainavisko vērtību.

Lielākoties visus tūrisma un rekreācijas objektus trases tuvumā veido jau minētie dabas objekti, jo bez tiem tikai atsevišķās vietās pie Ventspils šosejas sastopami dažī ceļmalas krogi un viesu nami. Elektrolīnijas pastāvēšana uz šiem objektiem nozīmīgu ietekmi nerada.

No ainavu vizuālā aspekta elektrolīnijas trase pieskaitāma pie tradicionālo kultūrainavu vērtību pazeminošiem, atsevišķos gadījumos degradējošiem ainavas elementiem (skatīt 8. att.). Bez tam, ka elektrolīnijas trase šķērso ainaviski nozīmīgas teritorijas Abavas senlejā, kā negatīvs faktors minams arī tas, ka pie Strazdes un Vecmokām elektrolīnija šķērso divas alejas, kurām šķērsojuma vietā izzāģēti koki (skatīt 9. un 10. att.).

8. attēls. Dažādu inženierkomunikāciju līnijas pazemina ainavu vizuālo vērtību

9. attēls. Elektrolīnijas trase un tai izveidotais pārrāvums alejā pie Vecmokām

10. attēls. Elektrolīnijas trase un tai izveidotais pārrāvums alejā pie Strazdes

Kopumā elektrolīnijas trases apkārtņē sastopamie ainavu tipi Latvijā ir samērā izplatīti, tomēr atsevišķās vietās sastopamās ainavas vērtējamas kā īpaši vērtīgas visas Latvijas mērogā. Elektrolīnijas dienvidu daļā no Līgām abi alternatīvie varianti šķērso ainaviski daudzveidīgas teritorijas, kuras ir gan ekoloģiski nozīmīgas, gan vizuāli pievilcīgas un pat unikālas Latvijas mērogā. Salīdzinot alternatīvos variantus jāsecina, ka no ainaviskā aspekta elektrotrases dienvidu daļā abām alternatīvām konstatējami izslēdzoši kritēriji, taču nedaudz mainot 2. alternatīvas novietojumu un nešķērsojot dabas liegumu "Tumes meži" 2. alternatīva būtu optimāls risinājums. Attiecībā uz 1. alternatīvu arī nepieciešams veikt trases novietojuma izmaiņas, apejot dabas parku "Abavas senleja".

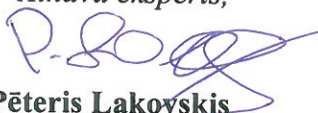
Elektrolīnija esošajā ainavā ir izvietota jau vairāk kā 40 gadus, līdz ar to tās trase iekļāvusies ainavas struktūrā gan vizuāli, gan ekoloģiski. Tā kā jauno elektrolīnijas stabu augstums divkārsosies un tas ievērojami pārsniegs arī koku augstumu, tāpēc gan skatu līnijās uz mežu fona, gan mežos, gan lauksaimniecības zemēs elektrolīnija ainavā veidos daudz lielāku akcentu. Ainavas struktūrā perspektīvā elektrolīnijas trase pastiprinās tās fragmentāciju, taču ekoloģiskās funkcijas būtiski neietekmēs, jo atšķirībā no tādiem lineāriem tehniskās infrastruktūras objektiem kā ceļi vai dzelzceļi, tā būtiski neietekmēs dzīvnieku migrācijas koridorus. Perspektīvā elektrolīnijas trase dēļ sava apjoma kļūs par nozīmīgu ainavas struktūras elementu ne tikai lokālā, bet arī reģionālā mērogā.

Elektrolīnijas paplašināšana nebūtu pieļaujama cauri Kandavai, jo trase šķērsos ainaviski un kultūrvēsturiski nozīmīgas teritorijas, kurās šādu objektu izvietošana nav pieļaujama saskaņā ar MK noteikumu nr.133 "Dabas parka "Abavas senleja" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" (03.03.2008. ar grozījumiem līdz 01.07.2009.) 14. punktu un MK noteikumiem Nr.235 "Īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas "Abavas ieleja" nolikums" (20.06.1996. ar grozījumiem līdz 27.06.2009.) 13.1. un 13.2. apakšpunktiem. Šie punkti nosaka, ka Abavas senlejā aizliegts veikt darbības, kas neatgriezeniski pārveido tai raksturīgo ainavu vai tās elementus.

Lai mazinātu elektrolīnijas trases novietojuma ietekmi uz ainaviskajām vērtībām veicami vairāki ietekmi samazinoši pasākumi, piemēram, pie viensētām, alejām, kultūras pieminekļiem nepieciešamas nelielas trases korekcijas, lai mazinātu tās negatīvo ietekmi. Rūpīgi jāizvēlas balstu novietojums, lai tie neatrastos ainaviski nozīmīgās skatu līnijās. Tāpat mežu teritorijās, dabiskos un pusdabiskos zālajos balstu izbūve veicama rudenī vai ziemas laikā maksimāli saudzējot zālāju un meža zemsedzi.

Izmantotā literatūra.

1. Ainavu aizsardzība. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2000.

Ainavu eksperts,

Pēteris Lakovskis

Apzīmējumi

Elektrotases posmi ar tās šķērsoto ainavu tipiem

- atklātas lauksaimniecības zemju ainavas
- mežu ainavas
- mozaikveida ainavas ar lauksaimniecības zemju dominanci
- urbanizētas ainavas

Ekoloģiski nozīmīgas ainavu telpas un elementi

- īpaši aizsargājamās dabas teritorijas
- ūdenstece
- unikālas ainavu telpas
- kultūrvēsturiski nozīmīgi ainavas elementi

Vizuāli un kultūrvēsturiski nozīmīgi ainavas elementi

- tipiskas lauku ainavas
- vizuāli augstvērtīgas ainavas

Ceļu posmi ar ainavu skatiem

- tipiskas lauku ainavas
- vizuāli augstvērtīgas ainavas

Elektrolīnijas trase

Ainavu struktūra un elementi

Laukumveida ainavu elementi

- lauksaimniecības zemes
- lielākie mežu masīvi
- purvi
- ūdenstīpes

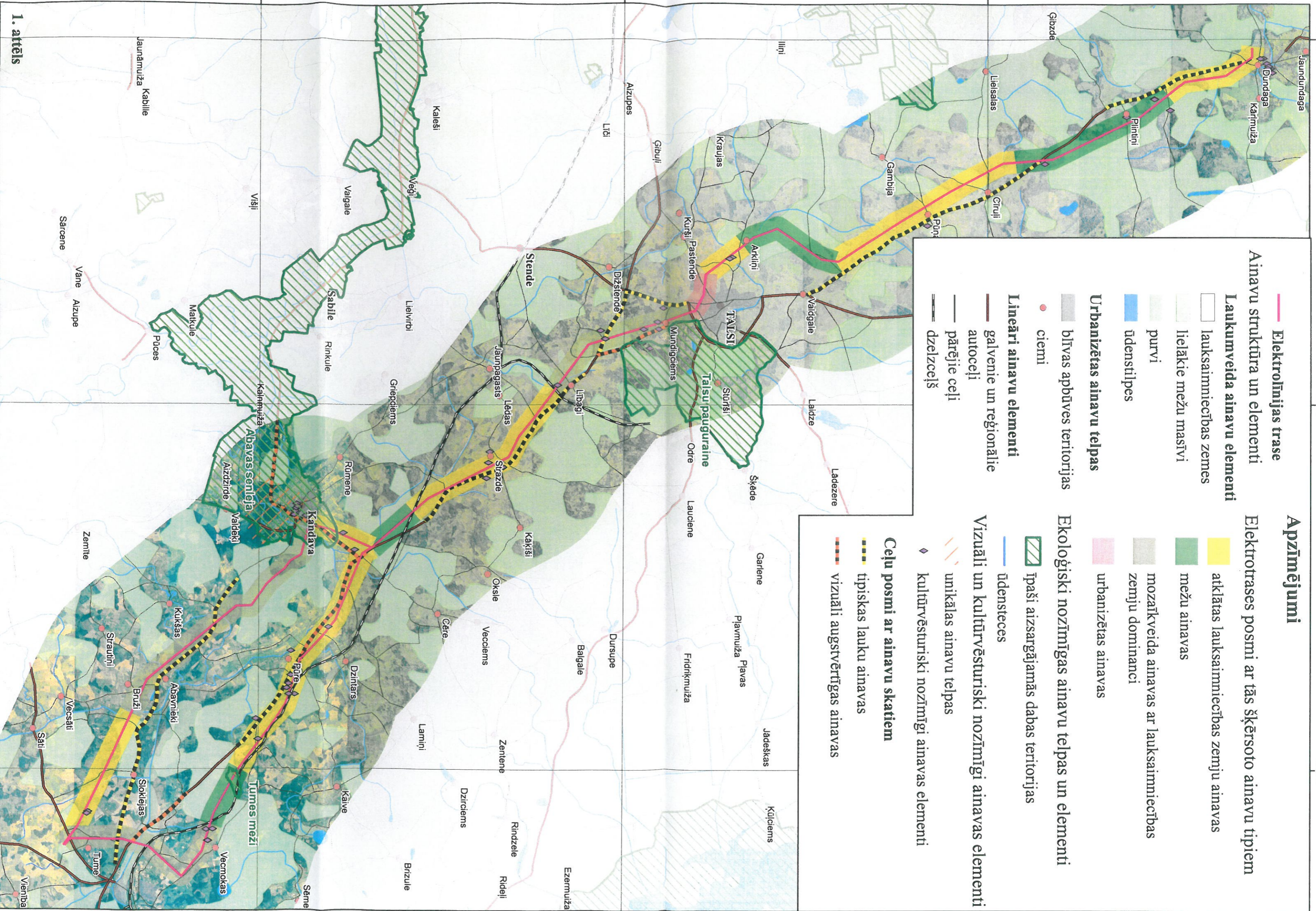
Urbanizētas ainavu telpas

blīvas apbūves teritorijas

ciemi

Lineāri ainavu elementi

- galvenie un reģionālie autoceļi
- pārējie ceļi
- dzelzceļš

1. attēls